

ДИСКУСІЙНА ПЛАТФОРМА 3

Тематичні напрямки: виклики сьогодення у соціальній сфері; соціологічний вимір економічної діяльності; соціальна антропологія: стан і перспективи

Алексін Гліб

кандидат економічних наук,
доцент кафедри корпоративних фінансів і контролінгу
*Київський національний економічний
університет імені Вадима Гетьмана, Україна*

РЕЛОКОВАНИЙ БІЗНЕС: ПОГЛЯД ГРОМАД

Релокація бізнесу, спричинена активними бойовими діями, охопила 18,9 тис. підприємств станом на березень 2024 р. (Opendatobot, 2024), що відчутно вплинуло на розвиток українських територіальних громад. Найбільша концентрація переміщених підприємств спостерігається у західних регіонах, де до Львівської обл. припадає 24% релокацій, до Закарпатської обл. – 15%, до Чернівецької обл. – 10%, а до Івано-Франківської обл. – 8% (Міністерство економіки України, 2023).

Аналіз опитування 141 ОТГ із 22 областей у вересні 2024 р. (КНЕУ імені Вадима Гетьмана, Всеукраїнська асоціація ОТГ, 2024) вказує, що основна частина релокованого бізнесу (60% респондентів) віддає перевагу міським громадам, тоді як 25% обирають сільську місцевість. Понад 30% переміщених підприємств з Харківської обл. і 25% – із Донецької обл., що пояснюється високим рівнем ризиків у зонах безпосередніх бойових дій. На рівні структури найчастіше релокуються представники харчової промисловості (35%), закладів проживання та харчування (20%) і роздрібної торгівлі (15%). Майже половина (40%) опитаних громад уже фіксують покращення економічного середовища за рахунок збільшення частки малого і середнього бізнесу, а 20% зауважують посилення конкуренції. Водночас 25% громад вказують на нейтральний ефект через те, що переміщений бізнес часто працює на зовнішніх ринках або заміщують місцеві підприємства, які зупинили діяльність. Серед найпоширеніших викликів 30% опитаних громад називають складнощі з пошуком придатних виробничих приміщень, 15% – виділяють високі витрати на оренду, 10% – вказують на проблеми з енергопостачанням.

Потреба в зовнішньому фінансуванні залишається високою, але 80% підприємств змушені покладатися на власні кошти; лише 5% залучили гранти та близько 10% скористалися спеціальними банківськими програмами. У сфері державної підтримки 50% опитаних громад наголошують на важливості пільгового кредитування, 30% говорять про

необхідність податкових пільг, а 20% – про якісну комунікацію з місцевою владою. На цьому тлі 30% ОТГ стверджують, що податкові надходження від релокованих підприємств зросли, 50% не помічають змін, а 20% відзначають навіть скорочення надходжень, яке пояснюється загальним впливом воєнних дій на бізнес. Стосовно середньострокових планів, 60% релокованих підприємств планують залишитися в приймаючих громадах після завершення війни, тоді як 30% мають намір повернутися до своїх регіонів.

Успішні кейси демонструють зростання податкових надходжень у 22 громадах завдяки релокованим підприємствам, в окремих випадках навіть зі створенням нових робочих місць, особливо в торгівлі, обробній промисловості та сільському господарстві. Натомість у 6 громадах зафіксований відсутній або негативний ефект через недостатній рівень підтримки, складнощі з логістикою та відсутність належного інфраструктурного забезпечення. Завдяки комплексній політиці, що включає доступ до пільгових кредитів, податкові стимули та належну інституційну координацію, релокований бізнес може значно покращити економічну активність і сприяти розвитку місцевих екосистем. Якщо ж громади не надають релокованому бізнесу сприяння в пошуку приміщень, підключенні до комунальних мереж і взаємодії з місцевою владою, ефект від переміщення може виявитися мінімальним. Закріплення позитивних тенденцій потребує тривалої участі місцевого самоврядування, зміцнення фінансово-кредитних механізмів і застосування цифрових технологій для управління процесом релокації, що дасть змогу перетворити цей вимушений крок підприємств на рушійну силу розвитку громад.

В розрізі рішень з підтримки переміщеного бізнесу на рівні громади, комплексна політика фінансування передбачає створення сприятливого середовища для доступу релокованих підприємств до фінансових ресурсів та інструментів, що знижують ризики інвестицій. Насамперед варто розробити спеціальні кредитні програми з пільговими відсотковими ставками та «кредитними канікулами» на строк не менше 6-12 місяців, аби надати бізнесу час на відновлення або розгортання виробництва в новому середовищі. Залучення грантових і субсидійних програм дозволить покрити частину витрат на перенесення обладнання, пошук і облаштування виробничих приміщень та адаптацію логістичних ланцюгів. Доцільним кроком також є формування гарантійних фондів, завдяки яким банки знижуватимуть власні ризики та охочіше кредитуватимуть релоковані підприємства навіть за умов нестабільної економічної ситуації.

Розвиток інфраструктури має першочергове значення для тривалого успіху релокованих підприємств на рівні громади, адже наявність стабільного енергопостачання, доступних приміщень і налагодженої логістики є критичною умовою їх роботи. Пріоритетний доступ до енергетичних ресурсів, зокрема швидке підключення до мереж,

допоможе уникнути затримок у запуску виробництва чи наданні послуг. Додатково до цього, громади можуть створювати або розвивати бізнес-центри чи індустріальні парки, що надають знижені тарифи на оренду, адміністративний супровід і спрощену процедуру оформлення дозвільних документів. Такий «єдиний простір» сприяє швидкій інтеграції нових підприємств і активізує взаємодію між різними галузевими сегментами.

Інституційна координація передбачає формування робочих груп чи комітетів при місцевих органах влади, де представники бізнес-асоціацій, банків, релокованих підприємств і громади разом вирішуватимуть питання адаптації бізнесу. Це дає змогу оперативно реагувати на виклики: від узгодження умов оренди до підключення до мереж та оформлення необхідних документів. Залучення місцевих асоціацій підприємців також важливе для обміну досвідом і кращими практиками, а співпраця з банками допоможе створювати фінансові продукти, орієнтовані саме на потреби релокованого бізнесу.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Opendabot. Понад 600 компаній переїжджали декілька разів, проте не повернулись у свої регіони від початку повномасштабної. 2024. URL: <https://opendatabot.ua/analytics/business-relocation-2023>
2. Міністерство економіки України. За рік війни в більш безпечні регіони релоковано 800 підприємств. 2023. URL: <https://me.gov.ua/news/detail?id=a700c206-722a-4752-b5bb-78a1063ae9db&lang=uk-ua&title=zarikviinivbilsh>
3. КНЕУ імені Вадима Гетьмана, Всеукраїнська асоціація ОТГ. Опитування впливу релокації бізнесу на приймаючу територіальну громаду. 2024. URL: <https://hromady.org/wp-content/uploads/2024/09/Презентація-Опитування-.pdf>

Бала Єлизавета

студентка III курсу спеціальності «Соціальна робота», Навчально-науковий інститут педагогіки і психології *Сумський державний педагогічний університет імені А. С. Макаренка, Україна*

СОЦІАЛЬНА ПІДТРИМКА ЧЛЕНІВ ВНУТРІШНЬО ПЕРЕМІЩЕНИХ СІМЕЙ В УКРАЇНІ

У 2014 році Україна зіткнулася з зовнішньою військовою агресією, внаслідок якої було окуповано близько 8% території країни, на якій проживало понад 5,8 мільйона осіб. Численні міста і села на цій території стали зонами бойових дій і загрози для цивільного